

Вашуленко Оксана Вікторівна,
*науковий співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України*
roksana-v@ukr.net

ПІДРУЧНИК З ЧИТАННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ

Формування комунікативної та читацької компетентностей є одним із основних завдань початкового курсу мовно-літературної освіти молодших школярів. На формування зазначених компетентностей спрямовано змістові лінії мовно-літературної освітньої галузі, визначені типовою освітньою програмою [2]. Матеріальним носієм предметного змісту, засобом його реалізації є підручник. Розкриємо завдання змістових ліній, які стосуються предмета «Читання», та засоби їх реалізації в підручнику з читання [1].

Змістова лінія «Взаємодіємо усно» передбачає: формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей [2].

З метою формування у другокласників умінь сприймати усну інформацію у підручнику подано методичні орієнтири для вчителя щодо організації сприймання на слух різних текстів («Спочатку послухай, а потім прочитай текст» та ін.) та QR-коди, які містять аудіозаписи творів для сприйняття на слух. Формуванню умінь аналізувати та інтерпретувати прослуханий текст сприятимуть комунікативні після текстові завдання, які передбачають відповіді на запитання за змістом прослуханого тексту, відтворення основного змісту почутого, вибір потрібної інформації з почутого тощо.

Також у підручнику передбачено різні форми усної взаємодії: колективна, у групі, у парі. У процесі такої взаємодії відбувається обговорення змісту почутого/прочитаного тексту, участь у бесіді, обмін враженнями про прослуханий/прочитаний текст, розігрування діалогів та інші види усної взаємодії, що сприяє практичному оволодінню діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.

Для розвитку монологічного мовлення у підручнику вміщено завдання, які передбачають створення власних висловлень. Це висловлення за змістом тексту, ілюстраціями, розповіді про власні спостереження, враження, події з власного життя, висловлення власної думки з приводу почутого/прочитаного та ін. У процесі комунікації другокласники отримують можливість поділитися не лише з учителем, а й з іншими учнями класу своїми думками, враженнями й почуттями щодо змісту художнього твору,

привабливості його художніх образів (героїв), актуальності теми, основної думки твору, висловити власну позицію, разом створити оригінальний художньо-мовленнєвий продукт.

Базове завдання змістової лінії «Читаємо» – формування повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді [2].

З метою формування повноцінної навички читання у підручнику передбачено різні за змістом і формою вправи і завдання для розвитку навички швидкого та усвідомленого читання, уваги, артикуляційного апарату дітей, умінь регулювати дихання і силу голосу, умінь користуватися інтонаційними засобами виразності та інші. Значно удосконалює правильність читання попереднє вправляння дітей у читанні багатоскладових, нових слів і тих, що важко вимовляються. З цією метою у підручнику є спеціальна рубрика «Прочитай правильно». Значно удосконалюють правильність читання широке використання наголосів у словах. Тому у підручнику для правильності читання у словах, які є сумнівними щодо вимови, проставлено наголос. Окрім того, великі можливості для комплексного удосконалення всіх якостей читацької навички дає вибіркоче читання. У методичному апараті підручника є різноманітні завдання для вибіркового читання. А саме: читання з метою пошуку в тексті ознак поняття, явища, події, характеристики зовнішності дійової особи, опису стану персонажа, пошук епізоду тексту до малюнка тощо.

Формування виразності читання забезпечується у підручнику широким діапазоном завдань і вправ для формування умінь дотримуватися пауз між реченнями, які зумовлені розділовими знаками і змістом твору; регулювати темп, тон читання, силу голосу залежно від змісту та жанрової специфіки твору; на відтворення почуттів, характеру дійових осіб та інші.

Відповідно до програми, у методичному апараті підручника передбачено завдання, які спрямовують другокласників на дослідження різних видів текстів, проведення невеликих досліджень, пошук потрібної інформації в різних джерелах (бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання), аналіз цієї інформації. Мета цих завдань – сприяти розвиткові дослідницької, творчої активності дітей.

З метою формування у другокласників рефлексивного досвіду за змістом прочитаного у підручнику є завдання, які передбачають розвиток компонентів ціннісно-сислової, емоційно-вольової сфер особистості дитини; усвідомлення й оцінку учнями результатів своєї

читацької діяльності; висловлення оцінних суджень, ставлення до змісту прочитаного. Значну увагу в підручнику приділено завданням, які спонукатимуть дітей до творчості на основі прочитаного. Зокрема, працюючи за підручником, учні виконуватимуть низку завдань на розвиток репродуктивної і творчої уяви, ілюструватимуть художні образи малюнками, придумуватимуть словесні картини, складатимуть варіанти кінцівок до прочитаних казок, оповідань, матимуть можливість спробувати себе в ролі актора, режисера, декоратора під час підготовки і розігрування сценок і вистав та ін.

Спонукатимуть до творчості дітей завдання, які передбачають міжпредметні зв'язки зі змістом предмета «Мистецтво». Для створення нових образів, думок на основі прочитаного, більш глибокого й емоційного сприймання змісту тексту дитиною, розвитку її емоційно-почуттєвої сфери у підручнику подано репродукції картин, записи музичних творів. Це дасть можливість учителю вчити дітей порівнювати близькі за темою твори різних видів мистецтва, розуміти специфіку кожного з них, творчо переосмислювати твір, формувати власну думку. Такий підхід сприятиме естетичному вихованню учнів, виробленню в них чуття прекрасного, духовному збагаченню особистості, глибшому, емоційнішому розкриттю художнього образу дітьми, формуванню цілісного уявлення про світову культуру. Комплексний вплив різних видів мистецтва на учня підвищує його мотивацію до навчання, сприяє розвитку пізнавального інтересу, спонукає до власної творчості.

Реалізація завдань змістової лінії «Досліджуємо медіа» передбачає: формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти [2].

У методичному апараті підручника передбачено завдання, які спонукатимуть другокласників досліджувати різні види медіатекстів та використані в них медіатехнології; сприятимуть розвиткові критичного мислення та свідомого ставлення до медіапродукції загалом; формуватимуть практичні вміння здійснювати пошук необхідної медіаінформації та відсторонення від непотрібної, створення власних медіатекстів; стимулюватимуть розвиток творчого потенціалу як у напрямі створення власних медіатекстів, так і в напрямі творчого сприймання медіатекстів. Виконуючи запропоновані у підручнику практичні завдання другокласники набуватимуть знань без заучування інформації. Провідні форми роботи на уроках – рольові ігри, практичні завдання, перегляди відео- та прослуховування аудіоматеріалу, обговорення їх змісту тощо. Сформовані навички роботи з інформацією та її джерелами (шукати, осмислювати, опрацьовувати, аргументувати, адаптувати, формувати, здобувати та використовувати інформацію з різних джерел; користуватися різноманітною довідковою літературою) допоможуть учням і під час засвоєння знань з інших навчальних предметів.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О. В. Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 / О. В. Вашуленко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.
2. Типова освітня програма для учнів 1–2 класів [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>